

Guia per a famílies i
professionals de l'ensenyament

ENRIC SENABRE

Andana
editorial

Por...no!
ENRIC SENABRE

Col·lecció
TRENCADÍS

ISBN: 979-13-87883-11-9

Sí, el porno està entre nosaltres, a les aplicacions dels mòbils, als jocs de la Play, a la tele... I els nostres fills i filles (incloent-hi també les persones de gènere fluid, *queer* o no definides) se'l troben, o el busquen o ell els troba a elles. És cert que cal una regulació de l'accés als continguts pornogràfics, de l'accés, sobretot, de les *persones* menors d'edat, però mentre el sistema de control arriba i comprovem que és efectiu, hem de bastir els mecanismes de defensa imprescindibles per sobreviure amb dignitat a la influència perversa del porno, especialment per part de les criatures en formació.

El relat *Por...no! El que la pantalla no t'explica (del sexe)* parteix del convenciment que negar la presència del porno és ridícul i ineficaç, que amagar el cap sota l'ala, tapar-se els ulls o creure que els nostres fills i filles són especials i no tenen accés als continguts de què parlem, és un exercici d'ocultació de la realitat que acaba abandonant-los al poder manipulador de grans empreses que es lucren amb aquesta activitat i, a més, els deixem sense recursos per afrontar la influència que desenvolupa sobre ells.

Els estudis (*Save the Children, 2020*) parlen que en la franja d'edat entre els 8 i els 12 anys, el 60% coneixen el porno, i el 40% tenen una taxa de visió freqüent. Són números suficientment contundents com per tenir-los en compte. I si els nostres infants estan en el 40% que no l'han vist, el fet de parlar-los-en no els estimularà a buscar-lo, sinó més aviat al contrari, els prepararà per integrar-lo en la seua personalitat de manera coherent quan el descobrisquen.

De fet, és millor que els menors hagen sentit parlar del porno abans de trobar-se'l de manera directa, una vacunació prèvia els ajudarà a comprendre imatges terribles i escenificacions brutals que, d'altra manera, els costarien d'assimilar. I no es tracta de naturalitzar el fenomen sinó, ben al contrari, de situar-lo en el terreny d'una ficció clarament reprovable moralment i de dotar els nostres fills i filles dels elements de judici suficients per fer una valoració crítica i personal de les fantasies sexuals exagerades que es mostren als seus ulls sense filtre.

El punt de partida no pot ser cap altre que una concepció de la sexualitat saludable i enriquidora, integrada en la vida i en els valors i principis morals personals de cada persona. El foment d'aquesta sexualitat ha de fer-se des d'una educació integral que no comença en l'adolescència, sinó que ve des de la infància, integrada en la resta de formació personal que donem als nostres menors. Per això no podem començar amb el porno, encara que siga el primer element *maleducador* per a alguns, sinó que hem de començar per una sexualitat en positiu i honesta, sense ocultacions ni valoracions negatives. Només si partim d'aquest model sexual, ajudarem els nostres fills i filles a comprendre tot el reguitzell de brutalitats que veuran els seus ulls, volent o sense voler.

L'autoestima

La pubertat és un d'aquells períodes vitals en què es constitueix la valoració d'un mateix. És una època en què els canvis físics i psicològics es produeixen molt ràpidament i, per tant, generen un desconcert en les criatures que els estan vivint. És important, per tant, acompanyar la formació de l'autoestima en l'adolescència i ajudar a bastir-la amb recursos personals i una acceptació crítica d'un mateix. Però, sobretot, és fonamental que s'aprenja a tenir cura d'un mateix, a no desenvolupar pràctiques de risc per aconseguir models estereotipats que poden perjudicar-nos i generar problemes més greus, fins i tot trastorns de salut amb conseqüències ben greus.

En aquest sentit, el porno sol projectar uns estereotips corporals i personals perillosos, tant pel que fa a la imatge corporal perfecta, com respecte als òrgans genitals o com a comportaments experts en la pràctica sexual, que els fan semblar els més adients per tenir èxit i acceptació social. En un moment en què aquests aspectes es troben en procés de transformació, la inseguretat i la recerca de models és molt important, i per això el porno té uns efectes més perniciosos sobre els menors.

La lluita contra aquesta influència ha de passar per escoltar les inquietuds, explicar el procés, mostrar les exageracions i aportar models alternatius que estiguen a l'abast de manera personal i pròpia. No és tracta de negar el que veuen al porno, sinó de què disposen d'alternatives prèvies amb les que comparar i valorar el que troben allí. Només des del diàleg aconseguirem posar en qüestió i acabar decidint de manera crítica sobre l'acceptació dels nostres sentiments, imatge corporal i maneres de comportar-se.

Model de sexualitat

La comprensió de l'adolescència i l'assumpció de la pròpia corporeïtat, només la podrem fer des d'una concepció de la sexualitat àmplia i tolerant, oberta i en transformació. Ens pot ser molt útil la definició del concepte sexualitat que l'OMS proposa:

«Un aspecte central de l'ésser humà, present al llarg de tota la vida, que inclou el sexe, les identitats, els rols de gènere, l'erotisme i el plaer, la intimitat, la reproducció i l'orientació sexual. La vivència de la sexualitat s'expressa a través de pensaments, fantasies, dissenys, creences, actituds, valors, conductes, pràctiques, rols i relacions interpersonals. En aquest sentit, la sexualitat està influïda per la interacció de factors biològics, psicològics, socials, econòmics, polítics, culturals, ètics, legals, històrics, religiosos i espirituals.»

[Sexual Health OMS](#)

Si analitzem aquesta definició acceptada de manera majoritària als nostres dies, trobem en primer lloc que la sexualitat és un procés que recorre tota la nostra vida. Des que Freud va descobrir la sexualitat infantil que no hem parat d'ampliar-ne la presència de diferents formes i maneres, fins arribar al moment de la mort. Per això l'expressió de la sexualitat és molt variada i va evolucionant amb el nostre procés vital, exigeix diferents pràctiques i maneres de viure-la i, sobretot, requereix diàleg i conversa, parlar-ne obertament des de sempre, integrar-la en la vida quotidiana com un aspecte més del nostre creixement.

Pel que fa a aquestes manifestacions, fa temps que no es poden reduir a una pràctica dirigida a la reproducció, ni es limita a l'edat adulta, ni entre persones de sexes diferents i capacitats «normals». La sexualitat inclou elements afectius, de comunicació, autoconeixement, plaer, voluntat i respecte; es pot practicar per persones soles o en companyia, en parella o cercles més extensos; amb intencionalitat reproductiva, comunicativa, de recerca del plaer, d'ajuda mútua o de reconeixement. Aquesta definició inclou un ventall molt ampli de pràctiques en les quals intervé la fantasia, la imaginació i el desig i que només disposa de la limitació que imposen els drets humans. És evident que una sexualitat amb violència no consentida, amb pràctiques forçades o aconseguides per l'engany o la influència de substàncies que anul·len la voluntat, amb menors o amb l'objectiu de provocar humiliació, dany o perjudici, que provoqe o es base en una situació de discriminació o desigualtat, no és tolerable en cap sentit. Aquest és el límit clar de qualsevol pràctica sexual, ja siga entre persones reals o en altres situacions, i ha de quedar clar en el context vital del menor, tant de paraula com amb fets.

De la mateixa manera, una sexualitat oberta i tolerant, haurà de superar determinats estereotips que la societat en què vivim imposa a la pràctica sexual. No podem caure en unes limitacions que impedeixen una vivència rica i saludable i en els biaixos imposats per la *genitalitat* (només els genitals són zones erògenes) i el *coitocentrisme* (la penetració com a pràctica estrela); limitar-la a l'heterosexualitat (entre persones de diferent sexe); convertir-la en *normotípica* (només per als que encaixen en una «normalitat» normativa i excloent) i excloure les persones amb diversitat funcional; reduir-la a la procreació; basar-la en un sexisme que impedeix les dones fruit de la seua sexualitat; restringir-la als adults i en parella. Aquesta amplitud de mires sexual ha de superar aquestes limitacions, obrir el ventall de tolerància i respecte i ha de quedar clara en les opinions expressades davant de notícies, sèries o comentaris vitals dels menors i el paper educador informal de mestres i famílies ha de segregar-se de manera espontània.

En aquest sentit, la major part de la pornografia que circula per les xarxes mostra un model patriarcal en què el desig masculí és el dominant i es dirigeix cap a les dones amb una voluntat de domini, sovint, violenta. És un tipus de pràctica *coitocentrista*, *genitalista* i *normotípica*, que ignora la diversitat de gènere i extorsiona menors. La violació com a estimulació del desig i altres pràctiques humiliants que omplien la pornografia d'imatges brutals i cruels, mostren un model de sexualitat patriarcal en què els homes satisfan els seus suposats impulsos salvatges de manera insensible utilitzant les dones com a simple objecte de satisfacció. Aquesta visió ha de ser, quan arribe a ulls dels menors, l'excepció i no la regla, i això només ho podem aconseguir amb una visió i transmissió del model de sexualitat com la que hem explicat adés.

Models d'educació sexual

En el context d'aquest model de sexualitat, l'educació sexual és una peça fonamental. Quin tipus d'educació sexual volem per constituir una societat que no rebutge, que no reprimisca ni limite la vivència de la sexualitat?

En primer lloc, hem d'adonar-nos que el context social en què vivim està molt sexualitzat, amb una cosificació de les dones (en la moda, la publicitat o els productes audiovisuals) i des d'un model de vivència sexual retallat i esbiaixat, reduït a determinades pràctiques estrela. L'educació sexual que es difon sovint participa d'aquest model i, a més, no ho fa de manera formal, sinó de manera informal i dispersa i, per tant, amb menys capacitat de reacció per part dels joves que n'aprenen.

La poca educació formal que s'imparteix, des d'institucions religioses o sanitàries, es basa en restriccions morals o l'anunci de perills inevitables. El resultat és un desconcert que porta a conductes de risc i a acceptar les discriminacions com a inevitables i no al foment de la capacitat lliure de buscar el desig i construir un erotisme adaptat als gustos personals. Ací és on el model del porno adquireix més potència, en la mesura que coincideix amb determinats tòpics socials que es difonen de manera ben efectiva.

Per contrarestar aquesta educació informal que reforça el que es veu al porno, només tenim una via, i és la de fomentar una educació formal que partisca del model de sexualitat explicat adés, és a dir, un d'obert i tolerant. És el que es coneix com a model holístic i té com a objectiu afavorir l'acceptació positiva de la pròpia identitat sexual i l'aprenentatge de coneixements (habilitats socials, motores, actituds...) que permeten viure les diferents possibilitats de la sexualitat en cada edat, segons el desig de cada persona. Aquesta educació parteix del reconeixement del dret al plaer i de la consideració de la sexualitat com una dimensió positiva. Els continguts són biològics, morals, socials, preventius, personals, etc. L'educació sexual holística comença des del naixement; s'ajusta a l'edat de la persona i té en compte el seu nivell de desenvolupament, sensibilitat social, cultural i gènere; parteix d'un concepte holístic de salut i d'autoestima, no sols com a absència de malaltia sinó com a benestar i felicitat; transmet una correcta informació amb bases científiques; es basa en els drets humans (sexuals i reproductius); aposta fermament per la igualtat de gènere, la lliure determinació i l'acceptació de la diversitat, i finalment, és una contribució a una societat més justa i comprensiva que advoca per l'apoderament individual i comunitari.

Una educació, com diem, que fomenti la capacitat personal de triar els desitjos, definir l'orientació de manera personal, construir la identitat críticament i oberta, buscar el plaer, l'autoconeixement i la comunicació des del respecte als individus i al col·lectiu amb el qual conviu que es constitueix com una societat d'iguals que es regeix per un concepte de justícia que fomenta la diversitat i afavoreix la correcció i l'apoderament dels diversos individus que la formen. Perquè, no ho hauríem d'oblidar, l'objectiu de tota educació, i de la sexual també, és formar persones lliures i responsables, capaces de decidir críticament el camí personal que volen triar i amb l'empatia suficient per evitar el dolor aliè i respectar els límits i desitjos de les persones amb qui conforma una societat.

El porno

El que entenem per pornografia és una representació, audiovisual o escrita, que expressa de manera explícita algun tipus de pràctica sexual amb la finalitat d'excitar les persones que la consumeixen. Entra en l'àmbit de la ficció, tot i que pot tenir un estil documental, i representa fantasies que plantegen situacions reals o imaginàries entorn de la sexualitat, la seducció i el desig. Amb aquesta definició podem albirar la diversitat de productes que poden encaixar dins del que coneixem per pornografia, si bé la majoria reproduïxen pràctiques estandarditzades que representen un model de sexualitat reduccionista, repetitiva, masculista i exagerada. Altres models de pornografia són possibles, però no són els més freqüents, majoritaris ni de fàcil consum.

Més enllà del judici moral que podem tenir sobre la pornografia, és evident que entra dins de la protecció de les llibertats individuals i d'expressió, sempre que s'elaboren en condicions laborals regulades per a les actrius i els actors, amb un tracte digne amb el quadre actoral i dins del marc legislatiu nacional i de respecte als drets humans.

Ara bé, aquesta consideració només és vàlida per a persones majors d'edat i el tema entra en altra dimensió quan es consumit per menors, com és el tema que abordem ací.

Perquè no podem oblidar el valor simbòlic que adquireixen les produccions de ficció quan són rebudes per una persona en formació, que necessita referents i models adients per a una educació integral de la seua personalitat. I ací és on entren en vigor unes restriccions justificades, aquests productes no haurien de ser vistos per persones menors d'edat, per raons diverses, entre les quals les educatives, les de protecció psicològica i les de garanties legals.

I poca cosa més cal dir, les plataformes que emeten pornografia tenen l'obligació de controlar l'accés i impedir-lo a menors, les famílies han de protegir els seus fills i filles amb mecanismes de control digital i vigilància personal i la resta d'àmbits han de col·laborar en el compliment d'aquests principis legals que han d'implantar les autoritats polítiques i judicials.

Però malauradament no és així, la realitat ja l'hem descrita, sabem que alguns accedeixen al porno als 6 anys, que entre els 8 i 12 més de la meitat ja n'han vist, i als 18 pocs joves poden afirmar que no n'han vist mai. Per tant, alguna cosa més haurem de fer mentre s'aprofundeixen les mesures tècniques i legals per impedir l'accés als menors, i no poden ser altres que les educatives. Hem d'aconseguir que quan els menors troben el porno ja tinguen un concepció moral prèvia, que no els arribe com la primera notícia sobre sexualitat que reben. Hem de parlar amb ells i elles de porno, no podem ocultar-lo ni ignorar-lo, perquè el porno apareixerà tard o d'hora i aleshores el nostre fill o filla haurà d'encaixar unes representacions brutals i violentes dins de la seua personalitat.

Quin porno

Perquè el porno que trobaran les nostres criatures supera amb escreix el que podem imaginar. El porno «mainstream» que circula de manera gratuïta per la xarxa es basa en una visió violenta, humiliant i mancada de protecció davant dels possibles riscos associats d'ITS i embarassos, una marc masculista on l'home és el que obté el plaer i la dona qui el proporciona de manera complaent.

Els vídeos que recullen les plataformes especialitzades tracten sobre temes diversos que espanten amb la sola lectura: violacions en grup i individuals, pràctiques forçades, xantatge, fel·lacions amb arcades, infringir dolor, asfíxia, inconsciència per submissió química o física, engany, immobilitzacions i, fins i tot, tortura i assassinat. Les categories que agrupen els diferents continguts i són del tipus «sexe dur», «pits grossos», «mamades» o «ejaculacions», entre altres.

Els títols que acumulen més visualitzacions poden remoure fins i tot les fibres més sensibles dels nostres límits morals, barrejant pederàstia, relacions familiars i pràctiques repulsives. I el pitjor de tot és que ho expressen de manera explícita, sense cap remordiment ni valoració moral, com si foren actes d'allò més normals. L'efecte immediat és que només llegir els títols ja generen un efecte traumàtic en la nostra consciència. No cal repetir-los ací.

Quan una persona menor d'edat troba categories com aquestes la reacció és imprevisible, si bé la curiositat pot ser una de les respostes més habituals, també pot sentir rebuig, fàstic i repulsió. Amb tot, si disposa d'un contrapunt, d'un model alternatiu que rebutja la violència, la mentida, la deshonestedat i la falta de respecte, serà capaç d'assimilar de manera personal aquelles mostres aberrants que no encaixen en la seua visió de les relacions personals.

No podem partir d'un determinisme de recepció dels missatges comunicatius, ja fa temps que sabem superada l'equació unívoca emissor-missatge-receptor, perquè en realitat el missatge s'interpreta en funció del context, de la valoració de l'emissor i de la caixa negra del receptor, que aporta una interpretació personal basada en experiències i coneixements

previs. Ací és on es produeix la mediació creativa que pot anular els efectes immediats del porno, perquè el mateix vídeo serà interpretat de diferent forma per un menor que no ha tingut notícia del que és la sexualitat o d'un que disposa d'uns referents previs que li permeten interpretar el que veu amb una valoració moral.

Amb tot, hem de conèixer els efectes del porno, sabem que activa mecanismes psicològics similars als de la dependència i, per tant, pot tenir un efecte compulsiu sobre una criatura en formació i amb poca experiència personal acumulada. El porno genera respostes maquinals, perquè estimula substàncies cerebrals que alimenten la repetició, i provoca un efecte d'imitació que és difícil de combatre. Ens enfrontem a un mecanisme ben pensat per tal d'enganxar els consumidors i més si són menors. Per això és tan important combatre'l de totes les maneres possibles, ja siga amb la prohibició de l'accés per a menors com amb l'educació.

Els efectes que produeix a llarg termini també són dramàtics, perquè genera creences sobre la parella, les relacions sexuals i el propi funcionament fisiològic que poden impedir una vivència saludable d'aquests aspectes. En som conscients, els perills del porno són importants, però el que no podem fer és entrar en pànic i rendir-nos a la seua influència ja siga per negació o impotència. Tenim eines al nostre abast, digitals, legals i educatives, posem-les en pràctica.

